

Hazánkat Érdeklő Külföldi Szemle.

A VELENCZEI KÖNYVTÁR HAZAI VONATKOZÁSÚ LATIN KÉZIRATAI.

Közli: **Csontos János.**

A velencei sz. Márkról nevezett könyvtár, mely a »palazzo ducale«-ban őriztetik, a renaissance-nak egyik kimagasló alkotása. Alapját Bessarion bibornok és nicaei érsek vetette meg, midőn 1468-ban 900 görög és latin kéziratból álló könyvgyűjteményét a velencei köztársaságnak oly czélból adományozta, hogy az mint nyilvános könyvtár a köztársaság felügyelete alatt kezeltessék s a városi közönség és az ide özönlő idegenek művelődési érdekeit szolgálja. Ez volt a XV. században a harmadik nyilvános könyvtár Olaszországban.¹⁾

Van ugyan adat arra, hogy Petrarca 1362-ben a velencei tanácsnak azon ígéretet tevő, hogy könyveinek örökösévé a sz. Márkról nevezett egyházat teendő s ezért némelyek a könyvtár alapításának első nyomait említett esztendőben keresik, mivel azonban Petrarca ígérete ennek halála után teljesedésbe nem ment, s könyveiből, melyek mindenfelé elszóródtak, alig egynehány (köztük a Petrarca néven ismert kun-latin codex) jutott a Márk egyház tulajdonába, a könyvtár alapítójának őt el nem fogadhatjuk.

A könyvtár a tudományos irodalomban »Marciana« néven ismeretes, történetéről és kincseiről egész irodalom keletkezett, melyet Valentinelli a könyvtár latin kézíratairól kiadott 6 kötetes

¹⁾ Az első nyilvános könyvtár 1444-ben Florenczben, a második 1448-ban ugyanitt keletkezett. L. XV. századi könyvtári viszonyok s egy ismeretlen Corvin-incunabulum című értekezésünket a »Magyar Könyv-Szemle« 1789. 63 l.

munkájában, ¹⁾ a gyűjtemény történetéről irt bevezetésében 1—292 lapon részletesen ismertet.

E munkát vettük jelen közleményünkben alapul, abból kivonatoltuk a magyarországi vonatkozású kéziratok regestáit, melyeket alább részletesen ismertetünk. E munkára utaljuk olvasóinkat.

Kiemeljük azonban, hogy a könyvtárnak Bessariontól kezdve mai napig igen tanulságos története van. Nagylelkű és előkelő maecenások négy századon át folytatták és fejlesztették a nemeskeblű alapító művét s hazafias adományokkal, a könyvtárt első rendű európai cultur intézetté emelték.

Adományaik, ha hozzájuk a vásárlásokat és a szerzetesrendektől acquirált könyveket számítjuk, a Marciana könyvtálmányát annyira gyarapították, hogy az ma körülbelül 200,000 kötet nyomtatvány és 7517 kéziratból áll.

Ez utóbbiak nyelvek szerint így oszlanak meg:

Keleti kézirat van.	223
Görög	558
Latin	2504
Olasz	4131
Francia, spanyol, német, holland, angol, ó-szláv és glagol	48
Külön osztályozott latin és olasz kézirat	153

Összesen . 7517 kézirat.

Ezek közt van igen sok unicum és ritkaság, továbbá nagyszerű zománcz és drágakövekkel diszített kötések, melyek a tudományos irodalomban mint elsőrendű cimeliák ismeretesek s tudományos és műtörténeti becsökkel önálló monographiák foglalkoznak.

Kiemeljük ezekből a nagyszerű Grimani-breviariumot, melyet Grimani Domonkos bibornok 1523-ban könyvgyűjteményével együtt a Marcianak ajándékozott, s mely a benne levő miniatürök, lapszéli diszítések és initialek fényes és mesteri kivitele miatt, a középkori könyvfestészet elsőrendű remekeihez tartozik.

¹⁾ Bibliotheca manuscripta ad s. Marci Venetiarum, digessit et commentarium addidit Joseph Valentinelli praefectus. Codices manuscripti latini Tom. I—VI. Venetiis ex Typographia commercii M.DCCCLXVIII—LXXIII.

Bennünket azonban ezuttal a latin kéziratok s ezekből különösen a magyarországi vonatkozásúak érdekelnek, melyekben a velencei könyvtár rendkívül gazdag. Ezek történetünk minden korszakára vonatkoznak s különösen a hazai középkorra több tekintetben egészen új világot vetnek. Jelentékeny számukat, Velence szerepe a középkorban s azon viszony, melyben századokon át hazánkkal állott indokolja.

E kéziratok közt van három Corvin codex melyekből kettő, úgymint: *Marcianus Capella de nuptiis Mercurii cum Philologia*, (az Attavantes által festett legfényesebb codexek egyike) és *A verulinus de Architectura*, (ismeretlen miniátornak remeke) 1789-ben a sz. János és Pálról nevezett velencei domonkosrendi zárdából, *Benvenuto de Rambaldi*s pedig ismeretlen időben és ismeretlen helyről kerültek a Marcianaba. Mind a három kézirat az 1882 ik évi budapesti könyvkiállításon be volt mutatva.

Kerültek a Marcianaba magyarországi vonatkozású kéziratok az Aldusok könyveivel is, és pedig Aldus Manutiustól 1597-ben és Niccolo Manutiustól 1722-ben. Az Aldusokról pedig tudjuk, hogy magyarországi maecenasokkal és tudósokkal élénk érintkezést foglaltak, s hogy több magyarországi vonatkozású kézirat volt birtokukban.

Egy nagyfontosságú culturtörténeti kéziratot azonban nélkülözünk a gyűjteményben t. i.: az árpádházi sz. Margit canonicatiójának jegyzőkönyvét, illetőleg a pápai követ által ez ügyben Budán megindított inquisitionnak jegyzőkönyvét, mely a múlt században a sz. Pál és Jánosról nevezett velencei domonkosrendi monostorban még megvolt s Dániel Inre által használtatott, de a szerzet többi kézírataival, úgy látszik, nem került a Marcianaba, mert a Catalogusban nyoma nincsen.

Ezen kézirat igen terjedelmes volt, s egykoru tanu vallomásaiban nagybecsű culturtörténeti adatokat tartott fönn. Eltűnését sajnáljuk s azt hisszük, hogy a hazai culturtörténetnek jó szolgálatot lenne az, ki tudósainkat nyomára vezetné.

Tudósainkból a múlt század óta a Marcianaban többen kutattak. Kiemelem közülök Dániel Imrét, Berzeviczi Albertet, Litterati Nemes Samuelt, Wenzel Gusztávot, Simonyi Ernőt, Nagy Ivánt, Römer Flórist, Fraknoi Vilmost, Ballagi Aladárt,

e sorok íróját, gróf Kun Gézát, Thallóczy Lajost, Szalay Józsefet és Mircse Jánost, kik tanulmányaik szempontjából itten huzama-sabb ideig dolgoztak.

Megjegyzem még, hogy a regesták készítésében mindenben Valentinellit követtem. Ő catalogusában a könyvtár latin kéz-iratait 22 csoportra osztályozta, s leírásukat az osztályok sor-rendje szerint közli. A levélszámot azonban nem a rubrumban, hanem a leírásban említi.

Ezen sorrendet követem én is. Regestáimban megtartom mindenhol a kéziratok eredeti signaturáját és rubrumát, hogy a kutatóknak azok használatát a könyvtárban megkönnyítsem, ezenkívül a leírást latin, a jegyzeteket magyar nyelven adom. Az idézésnél tehát a kéziratok osztálya és folyó száma veendő figyelembe Végül megjegyzem, hogy közleményembem összesen 97 hazai vonatkozású kéziratot ismertetek, melyekből a bennün-
ket érdeklő regesták osztályszerinti sorrendben így következnek :

A VELENCZEI SZT.-MÁRK KÖNYVTÁR HAZAI VONAT- KOZÁSÚ LATIN KÉZIRATAI.

Classis I.

HAGIOGRAPHIA.

Cod. 27 chart. saec. XV. altitud millim. 60), latitud millim. 216
[Lat. I XLIV.] ME

»Candiani Bollani, libellus super principium Genesis, et quidem libri octodecim in tria prima capita eius libri.« A 115 levélre terjedő kézírathoz lapszéli jegyzetekkel egy levél van csatolva: »Patri suo ac domino fratri Andree Pan-
nonio Cartusiensi Candianus Bolanus sal. pl. — — —
Librum super Genesim ad litteram prompter te ac tuo no-
mini dedicatum manuque mea exscriptum per latorem
presentium tui ordinis virum ad te mitto. — — — Ex urbe, die
XIII. martii, 1466.«

Classis II.

LITURGICA.

Cod. 31 membr. saec. XIV. a. 170, l. 110. [Zanetti, Lat. CLIX.]

Diurnum in usum, crediderim, monialium ordi-
nis ss. Benedicti et Bernardi. Psalmusok, énekek az

ó- és új szövetségből, továbbá hymnusok, antiphonákkal és közbeszótt egyházi beszédekkel.

Említésre méltó a naptárban, hogy jul. 4-ére esett *Translatio s. Martini*; s a közönséges szenteken kívül piros betűvel van megjelölve többek közt szent *Margit* napja is.

Classis III.

PATRES ET SCRIPTORES ECCLESIASTICI.

Cod. 6 chart. saec. XV., a. 290 l. 210 [L. II. XXIV.] ME.

6. *Epistola ad quendam regem qui hortatur sequi monita Senecae: et libellus qui intitulatur: formular honeste vite, f. 90—93. Opella et de quatuor virtutibus cardinalibus nuncupata, Senecae perperam iamdiu tributa, quam Martinus Pannonius ex dumensi in Gallicia abbate, archiepiscopus in Lusitania braccarensis [inde Martinus dictus Pannonius, Dumiensis, Braccarensis] Mironi regi dicavit, edita est in »Maxima bibliotheca patrum lugdun.« vol. X. p. 382—385, sine littera dedicationis.*

Cod. 73 membr., saec. XIV., a. 137, l. 102. [L. II. LXIV.] O.

14. *Errores quos communiter Patareni de Bosna credunt et tenent. A 146 l.: In primis credunt et tenent quod duo sunt dii . . .*

Classis IV.

T H E O L O G I.

Cod. 52 membr., saec. XV. a. 320, l. 215. [L. III. CLXXVIII.]

Monachi anonymi libellus de exemplis naturalibus contra curiosos.

Az üresen maradt lapokra, a codex elején és végén, *Strada Filep* (milanói), különféle dolgokat írt be. Itt van egyebek közt egy vigasztaló levele *Guido de Rubeis* fiához, »*commendataria abbatiae s. Chrisogoni in tra i adrensem urbem Dalmatiae* [*Muriano, in sancto Cypriano, 24. octobris 1490*], a kinek kínálja e codexeket »*precio tantum modo levisimo quatuor ducatorum*« s igéri, hogy ő *Zárába* fog áthajózni, »*dummodo per menses singulos congrua merces unius saltem ducati deputetur.*«

Cod. 60 chart., 1497—1501, a. 315, l. 211. [L. III. VII.] Ye.

Antonii Gazii opuscula quatuordecim. Az utólsóhoz végül Gazius a következő jegyzést csatolta: »Divino favente numine, in festo vel solemnitate candidissimae ac glorissae virginis ac martyris Catharinae, currente anno Christi Domini 1511, dum Budae infirmus essem ego Antonius Gazius, artium et medicinae professorum omnium minimus, sacraeque theologiae discipulus utinam non inutilis, de inferno et impiorum suppliciis praesens opus absolvi . . .«

Classis VI.

HOMILETICI.

Cod. 9. membr., saec. XV. a. 375, l. 247 [L. III. LXXIX.]

f. 77—80. Clementis papae sexti sermo, quando fecit processus contra interfectores Domini Andreae regis Siciliae, pontificatus sui anno quarto. Kezdetek: »Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra gentium.«

f. 110—138. Eiusdem licentiae doctoratus, különböző egyházi személyek — s köztük »Gregorius, custos varadiensis« számára.

f. 167—169. Sermo domini Joannis Andreae pro domino Andrea de Hungaria. Kezdetek: »Sapiens in populo haereditabit honorem . . . quia Tullio testante . . .«

Cod. 10 membr., saec. XIV. a. 341, l. 233 [L. III. LXXVI.] ME.

f. 320—331. Collatio pro responsione ad propositionem syndicorum universitatis neapolitanae, offerentium fidelitatis iuramentum et homagium dominae Joannae, ducissae Calabriae, natae condam felicis recordationis domini Caroli primogeniti ipsius regis Roberti, quarto die novembris, anno Domini 1330 in palacio regis, Castrinovi.

f. 321—322. Collatio facte certis universitatibus regni, pro consimili homagio, vicesimo eiusdem mensis.

f. 372—373. Collatio quando insignivit principatu Salerni Andream regis Hungariae primogenitum (!) et Joannam ducissam Calabriae.

Cod. 36 membr. saec. XV. a. 242. l. 150 [Z. L. IXCI] D.

b. Sermones quadraginta sex de tempore de sanctis auctoribus Ioanne de Pech

Classis VIII.

JUS CANONICUM.

Cod. 121. chart. saec. XVIII. a. 340, l. 222 [L. IV. XCI] Ma.

Acta de conciliis ecclesiasticis saeculi decimi quinti:

e. Compendium sermonis a Joanne Gersone coram Sigismundo et Joanne XXIII. habiti sub initio concilii constantientis. (Ugyan ez a beszéd meg van a 123. sz. XV. sz. kéziratban is.)

f. 189—265. Aeneae de Piccolominibus episcopi senensis, ac postmodum Pii II. pont. max. oratio ad Barones Hungariae. Kezdeté: »Sentio rever. patres . . . non leve pondus hodie meis humeris imminere . . .«

Megvan egy másik [L.XIV.I.] codexben is (42—95 l.) A szónok 1452. nov. havában Cusani Miklóssal, a pápától küldetve a bécsi convent előtt állott s a pápa megbízásából mondá e beszédet. Kiadta Mansius: Pii II. p. m. orationes. Lucae. 1755. p. I. p. 184—261.

Cod. 122 chart., saec. XVIII. a. 340, l. 220 [L.V.XCII.] Ma.

Acta quaedam concil. constantiensis, basileensis et tridentini.

f. 415—416. Articoli [20] di domanda di riforma, prodotti dagli ambasciatori cesarei alli legati del concilio di Trento, a nome dell' imperatore Ferdinando, il di 17 giugno 1562: »Che il concilio cominci dalla riforma delli costumi, e primieramente da quella della corte di Roma . . . 7 giugno 1562.«

Latinul olvasható: Concilium tridentinum. Patavii. 1563. ilyen kezdettel: »Constitutum nobis oratoribus . . .«

f. 423—424. Articoli posti in consultatione da Ferdinando imperatore, nell' anno 1563, nel tempo medesimo che celebravasi il concilio di Trento. Kezdeté: »Presiedevano alla consultatione, ordinata dall' imperatore Federico, Stafileo . . .«

Ezt küldik válaszul a császári tanácsban Stafileus Frigyes kir. gyóntató és Draskovics (Drascovitus) György pécsi püspök elnökelete alatt folytatott tárgyalásokra. E 11 cikelyt, melyek Ferdinánd parancsára megbirálás végett hittudósai

elé terjesztettek, kiadta: *le Prat: Monumentorum ad historiam concilii tridentini*. Lovanii. 1785. V. p. 689.

Cod. 126 chart., saec. XVIII, a. 340, l. 222. [L.IV.XC.] Ma.

Acta quaedam conciliorum constantiensis et basileensis:

f. 105—110. *Oratio Ambrosii Traversarii, generalis ordinis Camaldulensium, ad Sigismundum imperatorem habitam Basileae anno 1435.* Kezdeté: »Si quem forte movet ex celeberrimo summorum et sublimium principum . . .«

Szónok röviden elmondván a zsinat történetét elejétől fogva, annak Bolognába leendő áthelyezéséről stb. értekezik. Ki van adva a szerző művei közt. *Florentiae. 1790. I. col. 1151—1158.*

Cod. 132—132 membr., saec. XV, a. 343, l. 238. [Z. L.CXLIV. CLXVII.] B.

Concilium basileense, cum eius historia, Dominico cardinale Capranica auctore. A második kötetben pedig:

f. 129—188. *Joannis de Ragusio, ordinis fratrum Praedicatorum positio et responsio facta in concilio basileensi, ad dicta magistri Joannis de Rachazano bohemi, in articulo communionis sub utraque specie, anno 1433.*

Cod. 165 membr., saec. XV, a. 237, l. 170. [Z. L.CXCVII.] B.

f. 1—37. *Regulae b. patris Benedicti.*

f. 37—55, 61—67. *Parvae homiliae.*

Az első levélen festett kép van, melynek kezdőbetűje egy fehér ruhába öltözött szerzetes tüntet fel. Colophonja (67 lev.) a következő: *Secundo nonas decembris frater Bartholomaeus de Koloswar partis transilvaniae, tempore Clari abbatis sancti Juliani Martyris de Ariminio scripsit hoc memoriale et erat hungarus. Dum surgunt miseri nolunt misereri miseris.*«

Cod. 176 chart. saec. XV, a. 290, l. 193. [Z. L. CXLII.] B.

Opellae variae seu sententiae diversorum, in quaestione de usu bonorum temporalium Christi ac discipulorum ejus. Partes quinque.

Quarta pars:

f. 178—183. *Responsio fratris Augustini episcopi zagabrensis:* »In subjectis quaestionibus intentionis meae est . . .«

f. 197—199. *archiepiscopico locensis:* »Quaeritur utrum . . .«

Classis IX.

JUS CIVILE.

Cod. 6 membr., saec. XIV, a. 463, l. 299 [L. V. IX.] *Ma Justiniani Infortiati pars utraque, scilicet Digestorum libri. f. 252—253. Olasz-, Dalmát-, Magyar- és Lengyelország püspöki székhelyeinek jegyzéke.*

Cod. 59 chart., saec. XV, a. 212, l. 146 [L. XLIV, CXIX.] *Mr. f. 78—79. Epigrammata (inscriptiones) inventa apud Polam.*

Cod. 71 chart., saec. XVI, a. 405, l. 263 [L. XIV. LXXV.]

Thomae Diplovatati tractatus de urbe Venetiarum, et de civitatibus, insulis et locis illustrissimo dominio aliquandiu subiectis.

f. 1—18. A felsorolt városok és szigetek közt vannak: *Dalmatia, Pola, Jadera, Arbes, Veglia, Spalatum, Sybunicum, Nona. Pagum, Cafisole (in insula Veglia) Scardona, Belgradum, Slavonia et comitatus Possega.*

Cod. 75 membr., saec. XV, a. 195, l. 133 [L. X. LXXXVI.] *F.*

f. 1—24. *Pauli Mauroceni, defensio Venetorum, ad Europae principes, contra obtrectatores. Dedicatio cardinali Marco Bembo utpote qui, Romae cum esset, partibus Venetorum apud viros principes favere poterat.*

Quis ambitionis nota dignos Venetos, quis scelus in ecclesiam patrasse arbitrabitur, quod Foriulii patriarchis sexcies Hungaros in Venetos provocantibus, commeatusque et cetera opportuna ministrantibus, omni tandem devicta patientia, tot iniuriis provocati, defensionis arma susceperint, hosteque pulso, patria bellorum ostio in potestate retenta, tantoque emolumentorum servato, quantum custodiae sufficere posse arbitrati sunt, cetera eligendis pontificibus praeservarint?

Dux Stephanus Bossinae Ragusium terra obsidione premebat, mari vero cohibere non poterat: Venetos igitur exorare constituit, ut mari triremibus civitate compressa in suam potestatem vindicarent: renuit dux venetus, ambitioni praefrens patrum institutum.

f. 25—46. *Pauli Mauroceni de rebus ac forma*

reipublicae venetae Gregoria Heymburg, Germanorum doctori praeclarissimo

Saepenumero Hungarorum praesidia a Dalmatis in Venetos evocata fugarunt, et in patriam redire coegerunt. Universum semel exercitum, quem octuaginta millium nummorum excedere fama pertulerat, Maurocenus Andreas classis, exercitusque dux designatus, LXX.^{ta} millibus armatorum ipso cum rege fugavit et pene delevit.

Dalmatas saepenumero lacescentes, pacis gratia, precio, ac demum armis in potestatem redegerunt, praesidiis munientes, ne quid adversi ultra molirentur, plurima eorum rebellione praemoniti.

Sigismundum imperatorem ac Hungariae regem, quem ante e Teucrorum manibus liberaverant ultro, arma inferentem Italia discedere coegerunt.

Ragusium quod his temporibus Stephanus dux Bosniae terra machinis viribusque adortus est, cum illum in potestatem redigere non valeret. quod mari incumbens aquam, ceteraque opportuna ministrari cernebat, bina ternaque legatione principi nostro, ut illud suae subderet ditioni, suadere conatus est.

Cod. 93—94 membr., saec. XI—XVII a. 474, l. 312 [L. V.LVIII—LIX.] X.

Diplomata, instrumenta, acta de rebus venetis et exteris.

E gyűjteményben vannak: Zsigmond kir. kiváltságlevelé »Joanni Francisco de Capitibus listae« 1434—1435; továbbá Rudolf (1595) és I. Leopold (1699) diplomái.

Cod. 96 membr., saec. XII—XV, a. 625, l. 430 [XIV, LXXI.] Ya.

Acta quaedam veneta, numero quadraginta septem, ex parte autographa, ab anno 1123 ad annum 1439. Egyebek közt:

Petitiones Venetorum bano Dalmatiae et Croatiae (1359.)

Litterae Barthol. Ursi, notarii ven., et Nicolai de Zech, bani Dalmatiae et Croatiae ad dominum Venet. (1351.)

Cod. 103 chart., saec. XIV—XV., a 270, l 210 [L. X.CCXCIX]. D. f. 1—10. Registrum litterarum dominorum Zachariae Con-

tareni et Jacobi de Priolis, ambasiatorum domini Venetiarum ad Ludovicum regem Hungariae, missarum pro factis ambasiatae eis commissae ann. MCCCLXXIX.

Összesen 25 levél, melyek május 25. július 2-ig keltek Trevisóból, Spielenbergből, Villachból, Budáról, »Oresvár (Veresvár?)-ből és Bécsből; közülök 8 »dominio Venetiarum«, a többi »Benedicto olim bano, capitaneo Hungarorum in partibus Italiae; Jacobo Hispano comiti; magistro Ludovico Donato generali ordinis Minorum; magistro Urbano« van czimezve.

f. 10—64. Registrum litterarum dominorum Nicolai Mauroceni, decretorum doctoris, Zachariae Contareni, Jacobi Priolis, Joann. Gradonici et Michaelis Mauroceni, ambasiatorum domini Venetiarum ad dominum Carolum de Durachio, ad pacem tractandam missorum, pro factis ambasiatae eis commissae a. MCCCLXXIX.

56 levelet foglal magában; csaknem mindenik a velencei tanácshoz küldetett Saciloból, Trevisóból és Mestreből, aug. 7., nov. 10; s azon békének történetét beszélik el, melyet a magyar kir. felhatalmazása mellett Durazzo Károlylyal kötöttek a velenceiek.

Cod. 104 membr., saec. XV—XVI, a. 330. [L. XCCCIV.] D.

Litterae sexdecim authenticae Aug. Barbadici et Leonardi Lauredani ducum ad Zachariam Contarenum oratorem, a die 27 aug. ad 11 decembris, 1501.

A szónoknak, ki a nürnbergi gyűlésre küldetik Miksa császárhoz, egyebek közt utasításul adatik, hogy a császártól kérjen menedéklevelet »Georgio et Sebastiano Justo a rege Hungariae oratoribus recedentibus, nec non Jo. Baduario accedenti.«

Codd. 105-106 membr. — chart., saec. XIV—XVI, a. 458, l. 360 [L. XIV, CI—CII.] Ye.

Codex diplomaticus aquileiensis. 1393.

E gyűjteményben vannak egyebek közt: »epistolae imperatoris Sigismundi; Francisci de Florentia; Christophori de Frangepanibus.«

Codd. 124—128 chart., saec. XV—XVI, a. 300, l. 210 [L. X.CLXXIV—CLXXVIII.] Ye.

Epistolae, pleraque latine, pontificum; principum; virorum religione, litteris, artibus illustrium. Nomina scribentium sic sequunt.

Vol. I. Continet epistolas: 189.— Et quidem: inter ceteras Abstemi Laurentii (manu propria); Argiropuli Joannis (m. p.), Averoldi Barthol., archiepisc. spalatensis; Baudini Francisci; Brandolini Philippi, Diphnici Georgii, episc. nonensis; Estensis Hippolyti, cardinalis; Estensis Nicolai, episc. adriensis; Perotti Nicolai episc. sipontini (m. p.); Picolominei Francisci, cardin. (m. p.), Sfortia Ludovici, ducis Mediolani.«

Vol. II. habet epistolas A episc. nitriensis; — — Beatricis, reginae Hungariae; — — Stephani, vaivodae Moldaviae.«

Vol. III. Estensis Herculis, ducis Ferrariae: Ferdinandi II. Siciliae regis.

Vol. IV. Litterae episcopi arcensis, Joannis Gatti, Ludovici Podacathari.

Végül van 116 okmány, többnyire eredeti kéziratban, nagyrészt latin és francia nyelven; vannak köztük pápai utasítások német- és magyarországi követeik számára; — továbbá: epistola Frieder. III. et Maximil. I. imper. Casimiri regis Poloniae; Beatricis, reginae Hungariae et Bohemiae; Ladislai de Egervara; Rascie despoti, archiepiscoporum . . . coronensis, ragusini, strigoniensis; episcoporum agriensis, arbensis, bosnensis; quinqueecclesiensis, sirmiensis, transylvani, vesprimiensis, waradiniensis, zagabriensis; oratorum apostolicorum Antonii de Grassis, L. de Agnellis, Raymundi Pereudi; Joannis de Giglis, collectoris in Anglia; Balthassaris de Piscia; Ludovici Podocathari, Persei Malvitii; Willelmi de Bibra, militis.

E levélgyűjteményt, a velencei nyilv. levéltár még gazdagabb gyűjteményével együtt a cyprusi származású Ludovicus Podacatharus, capaciói (Nápoly.) püspök s a IV. Sixtus, VIII. Inceze, VI. Sándor, III. Pius és II. Gyula pápák alatt történt dolgok legalaposabb ismerője állította össze Rómában, hol 1506-

ban meghalt, unokaöcsét, Liviust hagyván egyetemes örökösül. Ez Velenczében 1555-ben elhunyván, a tizek tanácsa az ő összes kéziratgyűjteményét politikai oknál fogva az államügyésznek ítélte, a kitől aztán a múlt században a velencei könyv- és levéltár birtokába ment át.

Codd. 132—133 chart., saec. XV, a. 330, l. 220. [L. XIV, XCIX—C.] Ye.

I. Leonelli Clericati, episcopi concordienensis, epistolae sexdecim, datae annis 1488—1480.

Köztük: epistolae quatuor oratoris pontificii a d r e g e m H u n g a r i a e Innocentio pp. VIII. datae B u d a a. 1489.

II. Epistolae fere 140, pleraque latine, authenticae, cum partibus per notas arcanas exscriptis Clericati, qua oratoris apostolici ad Maximilianum I. Romanorum regem, annis 1497—1499.

E jelentések szólnak egyebek közt a t ö r ö k e l l e n i h á b o r ú r ó l is, mit az összes követek, de különösen a pápai, velencei, m a g y a r és lengyel küldöttek hevesen sürgettek Miksa császárnál.

Cod. 141 chart., saec. XVI, a. 372, l. 260. [J. VII MDCXLIII.] O.

1. f. 4—6. Exemplum diplomatis, quo S i g i s m u n d u s i m p e r. comitem palatinum Andream Donatum renunciat. Basileae. 5 febr. 1434.

Cum A. Donati oratoris ven. opera [sic in diplomate], impedimenta coronationis Sigismundi sublata essent, caesar eundem Romae militem et consiliarium et familiarem suum fecit, aureis sexcentis annuis assignatis. Dissidiis inter concilium basileense et pontificem declinandis, eodem anno [1433] Sigismundus Basileam petit, Donato comite, cumque citato cursu paulo post Romam mittit, pontifici decreta concilii delaturum. Eapropter anno insequenti, Donatum ac eius familiam, filiosque legitimos comites palatinos elegit, privileggiis datis [ut supra], praesertim vero creandi quatuor milites et octo scutiferos, quibus extremis divisam nostram, serpentem videlicet cum cruce et litteris insculptis: O quam misericors ec. dare possis. Insuper universae eius familiae libertatibus, immunitatibus ec. omnibus assertis, indulget ut armis propriis leonem aureum rampantem cum corona, et aquilam bicipitem in campo aureo addat, nec non Andreas et successores praesentet azzam vel speltam seu clavam varnitam, pretii ducatorum triginta, quoties caesar Venetias accedet;

et gerat tanquam comes imperialis usquequo Venetiis morabitur: Scutum reformatum cum leone et aquila a fronte diplomatis depictum est: idem in insignibus familiae Donati conspicuum.

2. Bulla Sixti pp. IV. qua Zachariam Barbarum, venetum sibi oratorem, comitem palatinum renunciat. Romae, 25 maii, 1480.

Pontifex, praeter privilegia ab imperatoribus F. Cornelio et A. Donato collata, concedit ut orator eiusque descendentes arma et insignia nostrae, ex qua secundum carnem originem traximus, familiae de Ruvere, videlicet arborem viridem in campo caelesti cum foliis viridibus et glandibus aureis, seu croceis . . . gestare possint ac valeant. Desunt nova insignia quibus spatium paratum, ut et in clypeis familiae posterioribus considerantur.

Cod. 146 membr., saec. XVII, a. 302, l. 250. [K. XIV, CCVIII.] X.

Diploma quo comes Joannes Henricus a Tournon ac heredes, nobiles regni Hungariae creantur.

Leopoldus I. Romanorum imperator, ratione habita celeberrimae ac vetustissimae familiae a Tournon, a binis iam et ultra saeculis cardinalitiae et comitum dignitatis viris conspicuae, Joannem Henricum a Tournon, ipsiusque haeredes ac posteritates utriusque sexus, in numerum verorum antiquorum et indubitatorum regni Hungariae et partium eidem annexarum indigenarum ducit recipiendum, die 3 aug. 1696, iuramento seu homagio assumpto.

Documentum authenticum membranaceum, fol. 5, litteris polichromis, magna ex parte aureatis, insigne.

Cod. 187 chart., saec. XVI, a. 310, l. 215 [L. V. XLIII.] X.

Statuta, provisiones, litterae, mandata, pacta et conventiones communitatis Rochae de Pectoris, cum magnifica communitate et magnifico Consilio civitatis Belluni¹⁾ per Antonium Lipsum notarium, exemplatum ad requisitionem Bartholomaei de Sopera et Jacobi Gaspardi de Subaguda, nuntiorum Rochae de Pectoris, ex suis originalibus, sub die Veneris ultimo augusti, 1571.

Ea, numero 67, composita et compilata sunt sub regimine eius, consilio Belluni, vicarii et rectoris Cosmae de Grotis de

¹⁾ Velencei város.

Aretio, anno 1470, quo Bellunum regi Hungariae Sigismundo suberat.

Cod. 191 chart., saec. XVII, a. 310, l. 216 [L. V. XCVIII.]

Statuta communitatis Glemonae, ab anno 1381.

Leonardus de Pers, vicecapitaneus pro Albertino de Spilimbergo capitaneo Glemonae, Fabianus massarius, provisores, consilium et commune advertentes statuta Glemonae varia esse, discordantia, pluribus voluminibus et membranis inclusa, dictant nova per Glemonae cancellarium Philippum Formentini notarium, anno 1381, causa guerrae inter regem Hungariae, ecclesiam aquileiensem, Genuenses, dominium Paduae et Venetos.

Cod. 212 chart., saec. XVIII, a. 301, l. 218 [L. V. XCIV.] T.

Statuta et ordinamenta communitatis et hominum civitatis Spalati, facta, edita et condita per nob. et sup. virum, dom. Percevalum Joannis de nobili et honorabili civitate firmana... potestatem civitatis Spalati, a. 1312.

Paginis 467—480 occurrunt statuta peculiaria comitum Spalati, Pantaleonis Justiniani, a 1305; Jacobi Gradonici, a. 1333; Maphaei Emo, ann. 1350—1352, 1367; ut et passim regum Hungariae Caroli a. 1319, Ludovici ann. 1350, 1365.

Cod. 215 chart., saec. XV, a. 210, l. 154 [L. V. XXXII.] Mk.

Statuta et privilegia civitatis Cathari.

f. 10—107. Statutis datis annis 1301—1417, nempe antequam Cathares ultro se in fidem ditionemque Venetorum dedissent, accedunt partes seu decreta Venetorum quatuor pro annis 1423—1425; nec non diploma itale Stephani imperatoris Romaniae pro Catharesibus a. 1351., titulo: Privilegia et confinia civitatis Catharii; quod extremum ediderunt itale Plaminus Cornelius, ¹⁾ latine tantum Farlatus. ²⁾

Cod. 218—222 chart., saec. XVIII, a. 363, l. 216, a. 295. l. 160. [L. V. LXXV—LXXIX.] F.

Codex diplomaticus ordinis equestris s. Joannis Hierosolymitani, a saec. XII. ad XVIII.

Tom. IV., folior. 261, habet bullas pontificum et litteras principum, ann. 1561—1630: redundant acta imperatorum

¹⁾ Catharus Dalmatiae civitas etc. Patavii. 1759 p. 54—59.

²⁾ Illyr. sacrum. VI, p. 449—450.

Ferdinandi I. et II., ac Rudolphi II., plerumque alemannice.

Tom. V., folior. 306, comprehendit fol. 95—118, 181—224, 231—268, 270. litteras itale exaratas imperatorum Leopoldi I., Josephi I., Caroli VI., Mariae Theresiae.

Cod. 226 chart., saec. XVI. a. 257, l. 188 [L. V. L.] Ma.

Constitutionum sacri patavini collegii philosophorum ac medicorum libri quinque.

fol. LXI—LXIV. Matricula dominorum doctorum artistarum et medicorum sacri collegii patavini. Syllabus doctorum numero 122, quorum 62 anno 1550 inscripti; ceteri postea alia manu additi.

Cod. 293 membr., saec. XVI, a. 220, l. 150 [L. X. CCCXLIII.] Q.

Commissio Bernardo Balbi, comiti et capitaneo Sibenici, data ab Andrea Gritti duce, die 3 novembris 1430.

Pericopae sexaginta, pleraque latine, ad annum 1529. Inter alia praecepta: »Stipendiarii habentes uxores vel concubinas sclavas Dalmatiae vel Hungariae, non stent ad stipendia nostra. Subditi tranquillitate degant cum Turcis.«

Classis X.

PHILOSOPHIA.

Cod. 228 chart., saec. XV, a. 208, l. 142 [L. VI. CCXI.] Z.

Joannis Michaelis Carrariensis, de choreis musarum, sive de origine omnium scientiarum. Dedicatio incipit: »Alpharabii librum cum illum legissem, rever. Gabriel Rangone, in quo de scientiarum origine . . . « finit vero: ». . . teque patronum illustrem meum Gabrielem ad sibillinos annos summa cum gloria et sanitate perducatur.«

Tractatus in capita septem digesti, Gabrieli Rangono, episcopo agriensi et beatorum Sergii et Bacchi presbytero cardinali nuncupati.

Rangonus apud Clararum oppidum Brianianigrinatus, s. Francisci regulam amplexus, Hungariam in Turcas et Hussitas peregrinatus est, quousque Matthias rex episcopum agriensem renunciavit, auctorque fuit ut Sixtus papa IV. in cardinalium caetum cooptasset.

Cod. 236 membr., saec. XIV, a. 354, l. 250 [Z. L. CCCCXXVI] P.

Francisci Petrarcae, opera varia.

f. 104—107. Quoddam propositum factum coram rege Hungariae [per Andream Contarenum et Michaellem Falerum, venetos ad eum legatos.] »Quanta de virtutibus et proprietatibus vestris divulgata sint et divulgentur per orbem . . .«

Opus commentitium iudicant et qui inter Petrarcae opera ediderunt.

Classis XI.

MATHESIS, ASTRONOMIA, ASTROLOGIA.

Cod. 63 membr. saec. XV. a. 340, l. 232 [Z. L. CCCXXVIII.] B.

f. 1—117. Epitome almagesti Ptolemaei, libris tredecim.

Magister Georgius de Feuerbach (sic), Bessarionis optimi et gratissimi principis desiderio satisfactorius, Ptolemaei almagestum seu magnae constructionis in compendium redegit. Moriens, au. 1461, perficiendum reliquit magistro Joanni de Kunigspurg, qui epitomen a praeceptore inceptam, animum Bessarione confirmante, absolvit huicque dicavit.

Cod. 88. chart., saec. XVI. a. 200, l. 148 [L. VI. CCII.] O.

Marcelli Squarcialupi, responsio ad epistolam Thomae Erasti ad Andream Duditiu[m]. »Annus iam est cum vir illustris Duditiu[s] ex Moravia, clarissimus autem orator Brutus ex Polonia mihi scripserunt . . .«

Thomas Erastus Plumbini, nobili Etruriae ciuitate, ortus, philosophiae et medicinae studiis apud nostrates, iuxta ac exteros inclaruit. Rhaetiam, Bohemiam, Hungariam, Poloniam peragravit, exul a patria, religionis causa.

Cod. 89 membr., saec. XV. a. 290, l. 215. [Z. L. CCCXLII.] B.

Georgii de Feuerbach, tabulae eclipsis solis et lunae. »Tempus coniunctionis vel oppositionis mediae luminarium . . .«

Textum, anno 1460 exaratum, foliis 1—8 ab auctore exscriptum, excipiunt tabulae, fol. 10—59 belle coloribus nigro et rubro delineatae. Eas waradienses appellarunt, quod Johannes de Montereigio episcopo waradiensi eas dedicasset.

Cod. 101 chart., saec. XVI, a. 335 l. 232. [L. VIII. XXI.] F.

f. 35—41. De praelaturis provinciarum mundi. »In civitate Romae sunt infrascriptae ecclesiae, quae patriarchales dicuntur«

Habentur tantum nomina praelaturarum, non praelatorum, Italiae; Dalmatiae; Albaniae; Hungariae . . . Bulgariae etc.

Classis XIV.

M E D I C I N A.

Cod. 26 chart., saec. XV, a. 292, l. 218. [L. VII. III.] F.

f. 1—48. Guillelmi a Varignana, practica medicinae. Dedicatio: »Cunctis militaribus accincto virtutibus nec minus intellectualium dyademate coronato, magnifico domino suo semper Meladino Croachorum (Croatorum) et Bosnebano, generalique domino totius territorii Chelin eius subiecti animo Guilglelmus [sic] de Varignana qualis professor in artibus et medicina«

In fine: »in veneranda curia Jadrae sub anno Domini 1319. die Sabbati secundo exeunte decembris (31 dec.)«

Classis XVIII.

ARCHITECTURA.

Cod. 16 membr., saec. XV, a. 490. l. 306. [L. VIII. II.] Mk.

Antonii Averulini florentini, de architectura libri viginti quinque, ab Antonio Bonfinio asculano latine redditi, ad Matthiam Corvinum, Hungariae regem. Dedicatio: »Credebam, dive Matthia princeps invictissime, ad aequanda tuorum Romanorum gesta et ad comparandam immortalitatem«; liber vero primus: »Cum in frequenti convivio essem ubi princeps quidam multis cum sodalibus laetum diem agebat«

Opus ab Averulino, qui et Philaretus appellari consuevit, idiomate italico primum conscriptum, Francisco Sfortiae Mediolani duci epistola ¹⁾ ad initium posita dicatum, in codice senensi

¹⁾ Ex eodem, postmodum palatino Florentiae, n. 322, recens bibliothecae nationalis florentinae, publici iuris fecit cum nota, a. 1839 Joannes Gaye in Carteggio inedito d'artisti, t. I, p. 200—206.

se videret, Iacobus Carrarius comes prodidit ¹⁾. Id autem anno 1460 factum suadet non tantum codex olim Peirescii, in quo latine opus erat, a Montfauconio cum anni illius annotatione relatus ²⁾ quantum auctor ipse de observatione horoscopi in urbe fundanda, scribens libro quarto: »Dominus [princeps nimirum, »a quo urbem extrui putat], ne qua sideris iniquitate gravetur, »mathematicos consulit et astrologos. Ex his unus astrorum pe- »ritissimus benignum horoscopon idibus aprilis futurum signifi- »cat; nam eius diei hora decima, quando ab inita salute christi- »ana annus tunc quadringentesimus et sexagesimus supra mille- »simum agebatur, nil faustius astronomica ratione fundari posse »docebat.« Quadriennio post, opus, uti videtur, reformatum ipse auctor Petro Mediceo Cosmi filio, epistola nuncupatoria immutata, obtulit, Vasario teste, qui codicem Mediceo tunc datum a se visum refert. ³⁾ Codicem itidem alium italicum, in bibliotheca caenobii s. Hieronymi prope Valentiam Hispaniarum alias asservatum, ego in biblioth. gymnasii Valentiae Edetanorum, anno 1858 vidi; in eo titulos Antonii Averulini Philareti florentini, de architectura, ad Petrum Medicem, in italiano, saec. XV. Cum autem in Hungariam ad Matthiam Corvinum regem Franciscus Bandinius florentinus vir ingenio magnificentiaque excellens, ⁴⁾ anno circiter 1482 accessisset, Averulini architecturam italice scriptam ad eum detulit; rexque pro insigni suo in bonas artes studio, Antonio Bonfinio apud se degenti, ut eam latine redderet, mandavit: quam equidem interpretationem trium mensium spatio se fecisse Bonfinius affirmat, scribens: »Addebat »animum architectura, quam tribus sane mensibus Antonius Bon- »finius in latinam e materna lingua traduxerat.« ⁵⁾

Prooemio hoc idem nuncupationis volumen ab auctore in- nuitur: »Quid dixeris, iam viso hoc libro quem in latinum mihi »traducendum demandasti? Nonne statim, visa pontium ichno-

¹⁾ Lettere pittoriche, t. IV, p. 316; t. V. p. 234.

²⁾ Biblioth. ms. p. 1182.

³⁾ Codicem hunc bibliotheca Florentina nationalis habet hodieum [cl. XVII, cod. 30]. V. Vasari, Vite de' pittori. Florentiae, 1848. Vol. III. p. 290.

⁴⁾ Ficinus, epist. ad Iacobum Bracciol. Oper. t. II, p. 657.

⁵⁾ Rerum Hungariae decad. IV, lib. 7, p. 633 — ed. Francofurti, 1581.

»graphia, de traicendo marmoreo ponte Danubio, Traiani exemplo, ac de aedificandis plerisque urbibus in Pannonia cogitasti?»

Opus, libris quinque ac viginti, de urbe condenda, eiusque singulis aedificiis, tum sacris, tum profanis, tum publicis, tum privatis exstruendis exornandisque, praecepta tradens, Vasarius valde improbat, cui redarguendo, haec rite editores florentini. »Il giudizio che il Vasario dà dell' opera del Filarete non è »scevro d' invidia, nè senza un poco d'ingratitude; imperciocchè, sebbene vi sia poco ordine nelle materie, una noiosa prolissità di parole, e una affettazione di stile e di latinismi . . . , tuttavia »vi sono alcune notizie buone e importanti di artefici e di opere »d'arte, delle quali il Vasari fece suo pro nelle Vite; e molte »cognizioni scientifiche e pratiche delle tre arti, che egli non »dubitò di trasfondere nella sua Introduzione generale, senza »render giustizia nè dar minimo segno di gratitudine al Filarete, »del cui libro s'era in buona parte »giovato«¹⁾ Sumpsit auctor perpaucam ex Vitruvio ac Leone Baptista Alberto. Cum typis editum opus nunquam fuerit, haud inopportunum censeo, singularia quaedam ex eo proferre.

Libro tertio, ubi de marmoribus praecipuis: »Marmorum »feracissima quondam Graecia perhibetur, quod ea quae Romam »et Venetias advecta sunt plane testantur . . . Plerisque variae »animalium formae insunt, ab ipsa natura sponte productae; »quod in d. Marci basilica videre licet, ubi ad dexteram duae »insunt marmoreae tabulae, quibus dissectis eremita inest, qui »elatis manibus aliquod numen adorare videtur. Id ipsum Byzantii »in celeberrimo Sophiae templo saepe visum est.«

Et libro XIX: »Non solum homines, verum et ipsam naturam pictura mirifice delectari novimus; quandoquidem in »marmoreis tabulis, quae in Marci basilica spectantur apud Venetos, humanas suapte natura figuras incesse vidimus.«

Libro VI: »Neque ex Dalmatia Trauensisque [sic] Hispania defecere statuarii, neque ex Istria Dominicus.« Locus corruptus Iacobi Traguriensis, architecti et statuarii praestantis. nomen habuisse videtur; a quo Istvanfius Novigradi arcem instauratam fuisse scribit;²⁾ ac Matthiae regi statuas

¹⁾ Loco citato, p. 291.

²⁾ Historia Hung., lib. 28.

tres, Herculis, Dianae, Apollinis, ex aurichaleo fusas commemorat Xistus Schier. ¹⁾

Muriani, prope Venetias, historiam intersunt quae libro IX de porticu exornanda. »Sedilia in primis marmore obducemus: »a tergo ad tertium usque brachium altitudinis, ex vario vitrorum genere, tessellato marmore exornabimus: item alterius parietem depincto intus vitro incrustabimus, quod varias animalium formas referet; spectatu quidem nimis admirabile. At »quis haec efficiet? Angelus, iniquam, Muranus mei amantissimus, vitrariae artis peritissimus, qui etiam ex vitro crystallinum et pretiosorum lapidum colores adulterat, intus varias imagines recondit, quas nemo est qui non admodum admiretur.«

Libro XI, ubi de ecclesia, non tamen constructa, uti verba praeserunt: »Ecclesiam e vario marmore construximus intus, »tessellato opere pinximus: picturae auctor Marinus Muranus »Angeli Murani filius. Fenestrae omnes pictis specularibus exornatae: vitream mixturam testudo et culmina retinebant.«

Angelo huic operum vitrariorum artificii praestantissimo epitaphium Muriani in ecclesia divi Stephani positum iamdiu exscripsit Ioannes Georgius Palferus, retulitque, inter memorabilia Venetorum monumenta [ex nostra biblioth. L. X, CXLIV, f. 227.]

- »Angele, pontificum qui secretarius eras,
- »Terrarum fueras miraculum dominis,
- »Cui patuit vitrea quidquid in arte latebat,
- »Nunc pars terra iaces, parsque retenta polo«.
- »Angelo Beruerio suisque posteris sacrum.«

Eius in laudem Ludovicus Carbo, ferrariensis habet epigramma [L. XII, CXXXVII, f. 46].

»Epigramma in Angelum venetum, optimum artificem crystallinorum vasorum.«

- »Hic situs est vitream qui totam noverat artem,
- »Angelus angelico praeditus ingenio.
- »Lector apostolicus et secretarius olim,
- »Additus ad cives, florida terra, tuos.

¹⁾ De biblioth. Budensi, §. XII

»Hunc rex Alphonsus, byzantius induperator,

»Gallia dilexit, Insubrium dominus.«

Libro XXI de palatio ex Venetorum usu construendo praecepta traduntur, aedificii etiam fronte exhibita.

Libro XXIV, ubi de opere musivo: »Pictura vero quae ex tessellati operis incrustatione fit iam exoleverat; sed apud Venetos aliquantulum instaurata est. Ex vitreis tessellis constat, quae variorum sunt colorum: ex quoque calore quinque genere, luminum umbrarumque gratia fiunt. Vitra namque scalpello, prout res ipsa postulat, in tesserulas mutilantur, quas ubi miro ordine praepararis in laevigato arido designatoque pariete, indito glutine, affiges: glutinum autem tale ex calce fit, quod sale careat et marmore. In Petri basilica Romae tessellata pictura a Giotto elaborata spectatur: item Venetiis in aede Marci tabula spectatur ex tessalla tam tenui, ut ex ovorum putaminibus constare putetur.«

Textum libri XXV, de palatio quo Cosmus Mediceus Mediolani a Franciscus Sfortia duce donatus est, totum dedit Morellius in libro: *Notizie e' operi di digegno nella prima meta del secolo XVI ec. Bassano, 1800, p. 161—164* »Sed de palatio quod in urbe mediolanensi — planetae et duodecim signa picta sunt.«

Operis Averulini a Bonfinio laetinae redditi exemplaria alia Romae exstare in biblioth. Vaticana et in tabulario sancti Petri in Vaticano, Mediolani in biblioth. Ambrosiana, et alibi, ex Montfauconio ex Mazzuchellio constat: omnium tamen luculentissimum procul dubio hoc est, quod pro Matthiae regis biblioth. Budensi scriptum et exornatum fuisse quisque videt intelligit. Pagina siquidem prima, quae Bonfinii epistolae initium affert, ad oram summam regis insignia, ad imam regem ipsum in throno sedentem exhibet; marginem vero praelia, corvi, aves, pueruli, flores, fructus implent, cum regis tropaeis, addita inscriptione: MA. C. TRO [Matthiae e Corvini Tropaeis]; omnia mirifico artificio depicta. Quinta itidem pagina, qua Averulini ad Mediceum epistola incipit, in parte summa regis insignia, in ima eadem multo ornatiore habet, inter varii generis aedificationes; in margina autem toto, aequae ac pagina prima, picturis varii generis, eiusdem tamen elegantiae, ornata est. Per totum quoque

opus schemata multa ad rem, de qua agitur, spectantia, diligentissime facta occurrunt; et in iis aedificiorum formae nonnullae ex nova praesertim architectura compositae. Codicem anno 1488 exaratum fuisse, anni illius nota, in lapide ad instar termini, qui libro undecimo depictus apparet, posita, indicio est. Biennio post, Matthiae rege vita functo, Ioachimus Turrianus venetus, ordinis Praedicatorum magister summus, cum sibi acquisivit, ac in bibliotheca coenobii sanctorum Ioannis et Pauli Venetiarum, quam instruebat, reposuit; in qua ad annum usque 1789 asservatus, bona tunc de causa, in Marcianam cum aliis plerisque translatus est.

Classis XXI.

HISTORIA ECCLESIASTICA.

Cod. 11 membr., saec. XIII, a. 358, l. 240, [L. IX. XXI.] X.

f. 202—217. Summa magistri Joannis Beleth, de reddenda ratione ecclesiasticorum officiorum, et quare et a quibus sint instituta, ac de quibus festis sanctorum.

Codex serius ab initio inscriptus: Anno Domini MCCCC. XXXI, circa festum beatae Catherinae virginis, Hungari sunt interempti, et quidam ex ipsis devastati in partibus Ciliae per Almanos, quosdam inhabitatores status ipsius Ciliae, regnante strenuissimo principe, rege Sigismundo.*

Cod. 24 chart., saec. XVI, a. 268, l. 202. [L. IX. XLII.] O.

f. 1—4. Instructiones ordinatae per r. r. d. d. cardinales deputatos rhotomagensem, theanensem, papiensem, et senensem, die sabbati XX. maii, MCCCC.LXXII, pro r. d. cardinali sancti Marci, s. s. d. n. Sixti pp. IV. in Germaniam, Hungariam et Poloniam legato destinato.

Legato praeceptum: imperatorem ad bellum contra Turcas, Hungariae et Poloniae reges ad mutuam pacem hortetur; quibus etiam confirmationem pacis inter Polonos et equites theutonicos inita proponant.

f. 5—7. II. Sixti pp. IV, instructiones datae Urso de Ursinis, episcopo theanensis, eius nuncio, ad ea quae agenda sunt cum imperatoria maiestate et rege Hungariae.

Orator, mense februario anni 1481, cardinali melphitano, die 19 ianuarii legato designato subrogatus, habet in commissis: pacem componat inter imperatorem, ac regem Hungariae; utrumque ad bellum in Turcas moveat. De cetero, instructionibus Aleriensis (20 sept. 1477) utatur.

f. 17—18. Eiusdem instructio de agendis per r. d. (Joan-nem Andream) episcopum aleriemsem, iturum ad partes Germaniae. »Primo ibit ad r. d. imperatorem et eius maiestatem visitabit . . . « Romae, die 20 septembris, 1477.

Missus est Aleriensis ad imperatorem ac regem Hungariae pro pace inter eos facienda, vel saltem induciis paciscendis.

f. 30—31. — — — — instructiones episcopo ratisbonensi (Henrico IV. de Absberg) legato ad Caesarem. »In primis . . . Cum eritis apud christianissimum filium nostrum . . . «

Imperatorem, ut pacem habeat cum Hungariae rege in Turcas iam proficiscente, rogari mandat.

f. 39—40. — — — — instructiones ad regem Hungariae pro pace tractanda inter hunc et caesarem. Romae, 16 dec. 1475.

f. 45—54. Innocentii pp. VIII, instructiones nuncio et oratori suo, de gerendis apud sereniss. regem Hungariae. »In primis cum ad . . . salutabit d. regem Hungariae, nomine . . . «

Tractet orator pacem regem inter et Caesarem; archiepiscopi colocensis a rege in vincula coniecti causam cognoscat; clericorum corruptos mores reformet; ecclesiae decimas pendi curet; pro ecclesiae Strigonensis ac Quinque ecclesiarum praepositis apud regem, qui eos beneficiorum suorum redditibus ac posteriorem etiam libertate privaverat, intercedat; Joannem episcopum varadiensem ab olomucensi sede, in quam se intruserat, deiciat eiusque in locum Joannem episcopum sirmiensem instituat, ac regem ipsum ad bellum in Turcas proferendum hortetur. Haec pontificis mandata.

f. 59—65. — — — — responsiones ad litteras et informationes rerum hungaricarum Viennae, 30 ianuarii, 1489 datas per episcopum hortanum [Angelum Pecchinolium] nuncium et

oratore[m] apostol. ad Hungariae regem destinatum.«
 »Laudet primo et ante omnia, ac summopere probat . . .«

Legato mandat pontifex ut regem certio[m] reddat de admissis a se Bohemiae ac Romanorum regis legatis, gratulationis de pontificiatu accipiendae causae; pro Zizimo ad se deducendo serio laborasse, et Anconitanos, pro quibus rex intercedebat, ecclesiae communione ea una de causa se privasse, quod nonnulla adversus ecclesiasticam libertatem statuissent.

f. 116—126. Alexandri pp. VI instructiones cardinali rhegino [Petro Isuelleo], legato ad reges Hungariae, Bohemiae et Poloniae. »Cum res impiissimorum Turcorum, sicut palam est omnibus . . . Romae, 18 novembris, 1550.«

Be'lum turcicum, quod legato promovendum erat, harum instructionum, argumentum est.

Acta fol. 39—40, 59—65 et 116—126. exscribenda curavi in usum academiae litterariae pestinensis mense iunio, 1852. (Valentinelli.)

Cod. 27 chart., saec. XVI, a. 336, l. 222. [L. IX. LXVI.] Y.

Epistolae, maxima ex parte autographae, virorum vel genere, vel dignitate, vel litteris illustrium, ad Petrum Paulum Vergerium, nuncium apostolicum ad Ferdinandum regem aliosque Germaniae principes. pro concilio cogendo, pleraeque annis 1533—1535.

Inter alias litterae Stanislai I. Thurzo episcopi olomuccensis et Georgii Logi silesiensis.

Cod. 28 chart., saec. XVI, a. 330, l. 220. [L. IX. LXVII.] Ye.

Petri Pauli Vergerii, nuncii apostolici ad Ferdinandum I. Romanorum regem, epistolae autographae ad principes et viros illustres, de concilio cogendo.

Earum potissimae datae sunt annis 1534—1545, Ferdinando regi, Alberto et Georgio marchionibus Brandenburgi, Ludovico palatino Rheni ac Bavariae duci, Joanni Faber episcopo vindobonensi

Codd. 79—84. chart., saec. XVIII, a. 310, l. 210 [L. IX. CXXV—CXXX.] R.

Bern. Mariae de Rubeis, schedae et monumenta ad eius opus: Monumenta ecclesiae aquil. Venetiis impressum a. 1740.

Sex voluminibus in folio, vel ab auctore, vel ab amicis

diligenti cura inscripta, exstant documenta plura, quorum minima pars in opus antea dictum illata.

Volumine secundo comprehenduntur: epistolae Sigismundi.

In quarto: Comites Cilleiae et Joannes de Moravia.

Cod. 98 chart., saec. XV, a. 210, l. 155 [L. IX. LXXV.] N.

f. 1—108. Historia salonitanorum pontificum atque spalatinorum, ab origine ad annum 1266. »Dalmatia secundum Isidorum, est prima pars Graeciae, et dicitur a Delmi . . .«

Opus Thomae archidiaconi spalatensis, et a Schwandtnero in Rerum dalmaticarum scriptores editum.

Auctor anno 1120 natus [cap. 30], spalatensis capituli archidiaconus [cap. 32], potestati Anconae legatus [cap. 33—34], spalati archiepiscopatu sibi oblato refutato [cap. 45], regi Hungariae legatus missus [cap. 47, 51]. obit a. 1268, sepellitur in ecclesia s. Francisci Spalati. De eius historia ita Bail in editione altera praefatur: »Quomodocumque existimaverimus de Thomae Historia, de rebus tamen croaticis atque dalmaticis egregie meritum fateamur oportet, in primis si eruditae »illi aequanimitati ius permiserimus, quae in toto archidiaconi »genere, mirum in modum, pro eius ingenio elucet.« Quidam serius addidit notas marginales, quas inter sic f. 53 auctoris nomen, saeculo XV minime notum, divinatur: »Hic Thomas archidiaconus forsitan compiler huius operis.«

f. 109—125. Historia edita per Micham Madii de Barbacanis de Spalato, de gestis romanorum imperatorum et summ. pontif. pars secundae partis de anno Domini MCC nonagesimo [usque ad a. 1330.] »Nicolaus III. papa, dictus frater Hieronymus episcopus praenestinus, natus . . .«

Publici iuris facta est a Joanne Lucio in opere: De regno Dalmatiae et Croatiae. Amstelod. 1666. p. 371—380, et a Schwandtnero in Rerum dalmaticarum scriptores. Pars autem secundae partis dicitur relate ad historiam antècedentem.

f. 125—132. *Summa historiarum tabula a Cuthais, de gestis civium spatalinorum sub brevitae compilata ex diversis chirographis de temporibus retroactis; et primo de peste et clade epidemica, quae cepit vigere Spalati, anno Domini millesimo CCC XL. VIII. luce XXV mensis decembris [ad a. 1366.]* »Heu pro dolor! Qui animi vel quae linguae hominum posset exprimere et explicare . . .«

Edita ibi a Joanne Lucio, p. 381—385; ac Schwandtner o, quibusdam tamen in titulo immutatis.

f. 133. *Privilegium Alexandri Magni Slavis concessum et linguae eorum, extractum ex quodam libro graeco antiquissimo apud Constantinopolim reperto et translatum in latino de verbo ad verbum.*«

f. 136—137. *Litterae finium villae Cariae, in favorem Thomae de Lucaris, communis et civitatis Ragusii rectore Marino, q. Michaelis de Bona, die 28 febr., a 1403.*

Cod. 99 chart., saec. XVI, a. 210, l. 150. [L. X. CCXXVII.] N.

Chronica Dalmatiae et Salonae per Andream Spalatinum. Folia 146. Idem est ac opus Thomae archidiaconi spatlensis, in codice praecedenti.

Codd. 100—107 chart., saec. XVIII. a. 383. l. 253. [L. IX. CLXIX—CLXXVI.]

Danielis Farlati: Illyricum sacrum cum continuatione Jacobi Coleti.

Emendationes et additamenta, manu continuatoris, addita sunt, raro admodum volumine primo usque tertium, frequentius quarto usque sextum. Idem Coletus quaedam quoque annotavit continuationis voluminibus septimo et octavo, ab eo annis 1817—1819 editis.

Cod. 120 membr., saec. XIV, a. 180, l. 130 [L. CCCLII.] B.

Jacobi de Voragine legenda aurea. Desunt nomina, quae in editionibus parent; inter alia: nomen s. *Elisabeth.*

Cod. 140 chart., saec. XV, a. 200, l. 155 [L. IX. LXI.] Z.

f. 49—45. *Petri Ranzano Vita b. Vincentii de Valentia libri tres.*

f. 119—123. *Vita s. Martini.* Prologus: »Plerique morta-

lium studio et gloriae saeculari inaniter dediti . . . « ; vita : » Igitur Martinus Sabariae Pannoniorum oppido oriundus fuit . . . «

Cod. 184 chart., saec. XVIII, a. 310, l. 217. [L. IX. CXXXIV.] Ml.

Jacobi Antonii Tagliapietra: origo et series monasteriorum fratrum, tam monialium ordinis Praedicatorum s. Dominici. Opus partibus octo distributum.

f. 402—504. De monasteriis provinciarum Hungariae, Teutoniae, Bohemiae.

f. 584—641. — — — Daciae, Graeciae, Terrae Sanctae, Dalmatiae, etc.

Classis XXII.

HISTORIA PROFANA.

Cod. 5 chart., saec. XVI, a. 300, l. 210 [L. XIII. CXVIII.] N,

Dionysii Halicarnassaei, de Thucydidis historia iudicium, Andrea Dudutio pannonio interprete. » In iis libris, Q. Aelio Tubero, quos iam antea de imitatione conscriptos emisimus . . . «

Auctor, praepositus thermarum superiorum budensium et canonicus strigoniensis, versionem inscribit Q. Aelio Tuberoni. Codicem autographum cum literis et emendationibus eundem, collatione diligentiori instituta, censo ex quo Aldus Manutius Venetiis. a. 1560 publici fecit iuris, quemadmodum et exemplar impressum Marcianum idem est quod Duditius passim annotavit. Idem nuncupat editionem Patavio, III. nonas martii, 1560: » ill. ac. rev. D. D. Nicolao Olaho, archiepiscopo ecclesiae metropolitanae strigoniensis, legato nato, primati Hungariae, ac sacratiss. caesareae regiaeque maiestatis summo secretario, cancellario ac consiliario etc. principi optimo atque amplissimo «, his, ad normam typographi, in margine annotatis: Questo titolo tutto come sta, senza levare pur un punto, è tanto necessario al paese nostro che non si può lasciarlo senza offendere grandemente l'animo dell' arcivescovo, sicchè devoranda est haec barbaries. « Loca graeca promissiora sub fine voluminis leguntur.

Cod. 62 chart., saec. XV, a 293, l. 202. [Z. L. CCCCI.] E.

Joannis de Crivellis, scriptoris apostolici, compendium historiae de romana republica, imperatoribus; bellorum civilium inter Caesarem et Pompeium, Augustum Caesarem et Antonium; Januae civitatis. Libri tres.

f. 1—29. Liber primus a regibus Albanis et generatione Romuli historiam reipublicae et gesta imperatorum usque ad Sigismundum Caroli filium excurrit.

Cod. 79 membr., saec. XV, a 170, l. 130 [L. X CCXXXV.] N.

Benvenuti de Rambaldi de Imola, libellus augustalis, seu imperatorum omnium a Julio Caesare ad Venceslaum abbreviata descriptio. »Primus igitur qui Romanorum arripuit imperium, fuit Julius Caesar, Lucii C. filius . . .«

Præeunt dedicationis epistola de qua infra; index alphabeticus centumtredecim vitarum, prooemium ad Nicolaum Marchionem Estensem: »Optas . . . heroicarum virtutum cultor posse faciliter« Venceslai vita, prae aliis codicibus ac editionibus dat vitam Venceslai absolutam: »sed coronam imperii, animi segnicie, minime obtinuit omnem suam puericiam libidine et luxu foedavit: obiit cum tricesimum ageret annum. τ:λο:.

Quod notatu singulare accidit, id est Ant. Th. [Antonium Thebaldacum] codicem hunc nuncupasse Divo Matthiae regi invicto Pannoniae Boemiaeque, epistola, quam anecdotam puto: »Mandavit mihi majestas tua et libellum de vitis imperatorum emendarem, quem, etsi propter barbarorum collusionem, pertinacis mendae omni ex parte depravatam reperi, conatus sum reddere emendatiorem ac proprio scribere χ:τογγόαφ: Sed cum sciam splendorem tuum plurima lectione oblectari, et velle ad unguem optima quaeque noscere, non videor propter summam auctoris brevitem illi aut mihi satisfacisse; quod si gratum erit, expectabis a me novam editionem quae singulorum imperatorum vitas non ita ieiunas, sed floridiores et uberiores enarrabit summo cum studio, nam nihil esset tam arduum atque laboriosum quod illius nutu avidissime non exsequer. Vale.« Novum augustalem libellum serius Thebaldacum exarasse minime constat. Quod volumen hoc, non aliud, regi obtulerit, vel offerendum sibi proposuerit, ex eo liquet quod titulum paulo immutaverit, erasis enim verbis: Clarissime Marchio« (Nicolaus Esten-

sis) intulit »Serenissime rex« ac margines picturis ornavit, inferiori duobus puerulis appositis insignia eius regis tenentibus.

Cod 81 membr., saec. XVI, a. 210, l. 142. [Z. L. CCCCVII.] P.

Joannis Michaelis Nagonii vitae Caesarum, ab auctore cive Romano et poeta laureato dictae magnifico ac generoso d. Andrea Gritti p. veneto.

Idem Nagonius auctor est septem librorum poematum ad Wladislaum II. Boemiae et Hungariae regem, quos edidit Leopoldus Joannes Scherschnick. Pragae. 1777. 8°, et operis in codice classis hujus sub nro. 80. contenti.

Cod 114 chart. saec. XVI, a. 335, l. 234. [L. X. XLV.] Mk.

Index geographicus. »Aborsus et Crepsa, vulgo Ossero et Cherso in Illyrici ora iuxta Istrorum agrum . . .«

Volumen, foliorum 41, tabulis corioque aurato antiquitus compactum, caret folio primo [certe ob diagrammatum elegantiam abscisso] et quatuor fibulis.

Cod. 115 chart., saec. XVI, a. 310, l. 212 [L. X. CXLVI.] Z.

Petri Coppi, summarium totius orbis.

Praeest index fol. I—VII, quo operis distributio occurrit: Succincta huius operis descriptio in quatuor libellis colligitur. Primus in se continet descriptionem mobilis cum sphaeris et elementis et totam terrae geographiam cum mensuris partium . . . Secundus continet Europam, in qua sunt Hispania etc., praeterea . . . Illyricum, Hungariam etc.

Cod. 166 chart., saec. XV, a. 208, l. 157. [L. X. CVI.] M.

Marci Antonii Sabellici, de vetustate patriae aquileiense libri sex. Folia 85.

Auctor, operis ceteroquin pluries editi, libros de universa Foroiulii historia pertractantes ita distribuit ut primo patriae situm, altero patriae vetustatem, tertio hunnicum bellum quarto longobardicum etc. excutiat.

Cod. 167 chart., saec. XVIII, a. 199, l. 133. [L. VIV, LXXXI.] Yc.

p. 143—231. Nicolai Canusii, iuliensis, de patriae restitutione libri duo.

Opus apologeticum adversus Sabellicum, qui Hunnium Utinum appellavit, quod ab Hunnis originem duxisse crederet.

p. 657—730. Discorso del sig. Cornelio Frangipane di Castello d'intorno i passi e le fortezze che dovrebbero farsi nella patria del Friuli, e delle distanze de'luoghi.

Nomini Cornelio Frangipane Jacobum Valvasone rite Fontaninius suffecit.

Cod. 170 chart., saec. XVI—XVIII, a. 302, l. 210 [L. XIV, LI.] Yc.

Opuscula variae eruditionis de rebus foroiuliensibus a Justo Fontaninio collecta, quaedam sua manu.

p. 195—237. Acta Sanctorum: Elisabetha Langraviae Thuringiae

Cod. 171 chart., saec. XVI—XVIII, a. 324, l. 210. [L. XIV, XLIV.] Yc.

Opuscula a Justo Fontanino [qui plura sua manu exscripsit] collecta, foroiulensia maxime.

f. 170—175. Epistolae variae . . . Sigismundi imperatoris dominis de Tarcento.

Cod. 178 chart., saec. XVIII, a. 269, l. 195. [L. XIV, CLIII.] R.

f. 41—48. Girolamo di Porzia, Descrizione del sito, confini, costumi, governi della patria del Friuli, coll' utile che da quella ne cava il serenissimo dominio, e spese che ivi fa.

Syllabis institutis urbium, fluviorum, torrentium, nundinarum, ecclesiarum cathedralium abbatiarum, praepositarum, capitulorum, praelatorum, castellanorum, communium, parlamentorum, vectigalium, arcium, feudorum, iurisdictionum, iis reliquum operis (f. 53—98) tribuit, plura interserens scitu digna de conditione loci, historia, populatione, familiis. Hic iurisdictionum ordo: Concordia . . . Castelnovo, Belgrado . . . Udine, . . . Gradisca, Gorizia . . .

f. 108—113. Catalogo degli opuscoli che si contengono in tre codisi della libreria de pp. di s. Domenico di Capodistria.

Codici primo insunt epistolae Nicolai Sagundini cardinalis, . . . Petri Pauli Vergerii diversis etc.

Cod. 180 chart., saec. XV, a. 332, l. 239. [L. X, XI.] Yc.

Annales veneti serenissimi Andreae Danduli Venetiarum ducis.

Cod. 186 chart., saec. XVI, a. 345, l. 233 [L. X, X.] Mk.

Andreae Danduli chronicon, cum continuatione Raphaelini Caresini.

f. 1—159. Libri quartus usque decimum chronici amplioris.

f. 160—64. Chronicon venetum incerti auctoris.

f. 165—197. *Chronica edita per me Raphainum de Caresinis, cancellarium Venetiarum.*

Opella, emendatior ac in editione, dat bellum hungaricum trifariam divisum, ut in vetustissimo authentico Caresini [It. VII.DCCLXX.]

Cod. 192. chart., saec. XV, a. 282, l. 193 [L. X, CCLIX.] N.

f. 1—53. »Incipit chronica Venetorum, edita per serenissimum dominum d. Andream Dandolo, inclitum Venetiarum ducem, et primum de pronosticatione urbis.«

f. 53—72. »Incipit chronica Raphaini de Carisinis, cancellarii Venetorum, continuando ystoriam post chronicam illustrissimi dom. Andreae Dandolo, inelyti Venetiarum ducis.

Cod. 193 chart., saec. XVII, a. 335, l. 299. [L. X. CCCLI.]

p. 1—224. *Andreae Danduli Chronicon extensum.*

p. 224—248. *Continuatio prima.*

p. 248—331. *Chronica Raphaini de Carisinis cancellarii veneti, continuando ystoriam post chronicam ill. dom. Andreae Danduli etc.*

p. 332—362. *Continuatio tertia, annis 1497—1545.*

Cod. 194 chart., saec. XVII, a. 335, l. 230. [L. X. CXXXVII.] Z.

»Incipit chronica (abbreviata) Venetorum, edita per serenissimum dominum d. Andream Dandolo, inclitum Venetiarum ducem, et primo de pronosticatione urbis.«

Apographum codicis praecedentis concludit prima continuatio, missis Caresino ac ceteris additamentis.

Sub fine, codex foliorum 100 inscribitur: »Chronica Danduli in bibliotheca s. Georgii Ven. incipit: Patronus ecclesiae« etc., desinit: »sepulture traditur.«

Cod. 195 chart. saec., XVII, a. 290, l. 280. [L. X. CCLXII.] N.

Idem ac praecedens, cujus est apographum, foliis 158.

Cod. 196 chart., saec. XVII, a. 380 l. 268. [L. X. VI.] X.

Idem, nullo exscriptionis discrimine, foliis 77.

Cod. 197 chart., saec. XVIII, a. 203. [L. X. CCLXXXVII.]

Idem ex codice Regio parisiensi VIMCLXII. (6162) sic descriptus: »Codex chartaceus, olim Colbertinus, Ibi continentur: 1° Excerpta ex chronicis domini Andreae Dan-

dulo, inclyti Venetiarum ducis: ad calcem subiicitur catalogus ducum Venetiarum, ab urbis origine et Paulutio Romano, primo duce, ad annum 1480 et Joannem Mocenicum.«

Cod. 198 chart., saec. XVIII, a. 290, l. 200. [L. X. CLIV.] Z.

Idem *chronicon abbreviatum*. Foliis extremis 164—165 occurrit index ducum a Paulutio Anafesto ad Bartholomaeum Gradonico.

Cod. 199 chart., saec. XVIII, a. 330, l. 220 [L. X. V.] X

Idem *chronicon abbreviatum*. Compendium in exemplo hoc finit ut in chronico extensum ad annum 1239. Codex paginarum 254.

Cod. 200 chart, saec. XVI, a. 410. l. 283. [CXXXVI.] Z.

Nomina ducum cum suis actibus *chronicae Andreae Danduli*.

Volumen foliis linteis constat 47.

Cod. 201 chart., saec. XVII, a. 300, l. 206. [L. X. CXXXVIII.] Z.

f. 1—6. Appendix *chronici Andreae Danduli*.

Principio statim continet fragmentum chronici brevioris ab anno 1280, quo finit extensum, ad annum nempe 1342, additis tantum nominibus electorum ducum. In calce lego: »Finis aliorum annalium usque ad haec tempora 1342.«

f. 7—57. *Raphayni Caresini, continuatio chronici veneti Andreae Danduli*, ab anno 1342 ad 1383.

Chron. primigenium, additamento nullo, legendum in *Scriptt. rer. ital. XII. col. 417—483*.

Cod. 202 membr., saec. XIV, a. 312, l. 240. [L. X. XXXVIa.] Ma.

Hec est *chronica Venetiarum per annos Dom. nostri Jesu Christi divisa* ultimo insertum est omnes rectores qui fuerunt per ducalem magnificentiam destinati tam ad partes *Dalmatiae et Croatiae quam Ystrie*.

f. 3—10. Actum primum de hedificatione Venetiarum (1421) et devastatione multarum civitatum facta per *Atilam* — mala fine *Atile* translatione sedis *Aquil. in Gradum*.

f. 194—200. *Nomina rectorum Sclavoniae*.

Cod. 205 membr., saec. XV, a. 262, l. 193. [L. X. CXLIII.] Z.

f. 1—179. *Laurentii de Monacis, chronicon civitatis Venetiarum. Libri XVI.*«

Cod. 206 chart., saec. XV, a. 210, l. 140 [L. X. CCXCV.] D.

Ex chronico veneto Laurentii Monacis liber XV.

Codici foliorum 26 deest quartum supra vigesimum.

Cod. 214 chart., saec. XV, a. 233, l. 171. [L. X. CCC.] D.

I. f. 3—17. *Chronica iadratina seu historia obsidionis Jaderae, anno MCCCXLVI.* »Decet acta strenua in chronicis historiographo sermone recondere non solum ut praeteritorum . . .«

Historia obsidionis Jaderae, iam septena vice rebellis, anno 1346 a Venetis habitae, a scriptore coaevo, scite et diligenter narrata. Auctor, etsi anonymus, Venetum se pandit quod frequentius ducem Andream Dandulum »dominum nostrum« apellet et reipublicae se plane addictum testetur. Habes in opere quod egregie opponas narrationi aequae anonimae eius obsidionis, a Joanne Lucio inter »Scriptores rerum dalmaticarum« relatae. Edidit itale codicibus Svaieri collatis, Jacobus Morellius Venetiis anno 1796, qua occasione eques Aloysius Pisani procuratoriam s. Marci dignitatem adeptus est.

f. 18. De obsidione in chronico narrata, hexametri XXXV.

f. 18—20. *Submissio civitatis Iadræ et districtus domino duci et communi Venetiarum.* »Ad laudem et gloriam... Constituti coram serenissimo d. d. Andreae Dandolo MCCCXLVI indictione XIII, die XV mensis decembris, Venetiis, in cancellaria Venetiarum«

f. 20. Epitaphium domini Petri Civrani, tumulo positum et sculptum super portam claustrum sancti Georgii maioris.

f. 21—23. *Commissio ducalis Domini Andreae Dandolo nobili Petro Civrano, capit. generali constituto Jaderae expugnandae.* Venetiis, die XI aprilis, XIII indictione MCCCXLVI.«

Dux mandat ut sit capitaneus generalis omnium galearum nostrarum armatarum et disarmatarum, tam communis quam specialium personarum . . . ; civitas Jadræ debeat viriliter expugnari per mare et per terram, et accipi per vim belli.

Cod. 215 chart., saec. XVII, a. 209, l. 148. [L. X. CCXIV.] N.

Joannis Dominici Spazzarini, cancellarii patavini rerum venetarum quaedam.

Auctor sibi propositum in prooemio testatur »quam breviter perstringere universam historiam eorum, quae Veneti in continentem a primordio cum Patavinis, almae urbis venetae fundatoribus, cum Scaligeris etc. . . . hostibus etiam interea detectis regibus Pannoniae, Bohemiae, Poloniae quae ad haec usque tempora memoratu digna gessere«

Codex, foliorum 44.

Cod. 216 chart., saec. XV, a. 215, l. 152. [L. X. CXXV.] Mh.

f. 1—71. Philippi Callimachi Experientis, in libellum de hiis, quae a Venetis tentata sunt, Persis et Tartaris contra Turcos movendis. »Postquam Vladislaus Poloniae atque Hungariae rex, qui viribus et aspiciis simul suis, simul ceterorum«

Opus pluries vulgatum unacum oratione proxime insequenti.

f. 73—135. Eiusdem, ad Innocentium VIII. pont. max. Janua ortum, de bello inferendo Turcis oratio.

Oratio eo habita ut foedus cum rege Poloniae contra Turcas iniret.

f. 142—288. Ph. Callimachi Experientis, ad serenissimum principem Casimirum Poloniae, de rebus gestis in Hungaria et contra Turcos per fratrem ipsius divum Vladislaum Poloniae atque Hungariae regem inclitum. Libri tres.

Cod. 232 chart., saec. XV—XVI, a. 324, l. 223. [L. X. CCCV.] D.

f. 44—49. Marci Danduli, oratoris veneti apud Vladislaum Bohemiae atque Pannoniarum regem illustriss. habita oratio. »Cum Venetiis nunciatum esset, seren. rex, te Pannoniarum regem declaratum Acta Budae, X. cal. ianuarii, anno salutis 1493.

Oratio latuit diligentissimum Joannem degli Agostini, qui ceteroquin de ea legatione sic scribit: »Volendo . . . la republica congratularsi seco lui (cum Vladislao) della novella esaltazione a codesto secondo trono (Hungariae) spedi con carattere di suo ambasciadore il nostro Dandolo, il quale, passati ch' ebbe i convenevoli uffizj con Ladislao, si meritò da lui, a cagione di sua

eloquenza, unitamente colle divise, lo specioso titolo di cavaliere. (Scrittori veneti. t. II., p. 284.)

f. 61—64. Fr. Augustini Musaei tarvisini, eremitae augustiniani, theologi, constitutio sive interrogatio a marescalcho caesar. maiestatis sibi et socio Joanni Petro cremensi facta post suum de Buda in Viennam reditum. »1535, a di 14 Febraro. Giunti in la città di Vienna a di 3 di febraro la sera tardi Zampiero da Crema et mi insieme . . .«

Si litterarum regista Francisci Contareni, veneti apud Carolum V. oratoris annis 1534—1536, quae apud nos asservantur (I. VII, DCCCII) scrutor, in epistola (Vienna, X febr. 1534) lego: »havendo inteso esser venuto in questa terra uno frate et uno secular, quali dicono esser sta servitori delli fioli q. Sor Alvise Gritti et venir da Buda, et esser sequestrati nel suo allozamento con ordine che non parlino ad alcuno, parlai a sua maestà pregandola ec.

f. 65—70. Eiusdem, de expugnatione Megghes cui interfuit, ad Franciscum Contarenum oratorem. »Anno Dom. M.D.XXXIII. Die prima martii cum domino Antonio Gritti, filio illustrissimi domini gubernatoris, discessimus Buda . . . die 19 febr. 1535 (m. v. 1534.)«

Tum constitutionem, tum narrationem de expugnatione Megghes codice altero (I. VII, DCCC II, f. 42—50) exscriptum edit Joannes Nagy volumine tertio »Magyar Történelmi Társ.« Pest. 1857. p. 61—81.

Cod. 258 chart., saec. XVI, a. 292, l. 205. [Z. L. CCCVIII.] E.

Libri decem vitae, morum, rerumque gestarum (1387—1418) Caroli Zeni veneti, ad Pium secundum pontificem maximum, Jacobi (Zeni) feltrensis et bellunensis antistitis. Folia 100.

Continet inter alia epistolam reipublicae Venetiarum ad Ludovicum regem Hungariae datam in campis Clugiae, primo martii 1380: »Quid agas ut videas de nullo confisa . . .«

Cod. 293 chart., saec. XVI, a. 319, l. 228. [L. X. CXLVIII.] Z.

Michaelis Cavichii, adversaria historica, praesertim veronensia, autographa.

f. 24—186. Ex pervetustis pugilaribus a me Michaele C.

decerpta vernaculis et in latinum incultum usque ad annum 1500 paululum traducta etc.

Annales universi ad annum usque 1550, ratione continuo habita ad historiam Veronae; inter alia fol. 28: Ungari Veronam incedunt a. 951.

Cod. 317 chart., saec. XVI, a. 210, l. 140. [L. X. CLXVIII.] Z.

Codicem, quem primum possederant Franciscus del Fiorentino et Jacobus Sebastiani Schotti de Pisis, dono dedit Apostolo Zeno die 21 aprilis 1741 eques Hector comes Morelli, tenente colonello del reggimento Berlinghen al servizio della regina di Ungheria.

Cod. 325 chart., saec. XVII, a. 300, l. 205. [L. X. XL.] Ye.

f. 1—135. Dominici Zavorei, de rebus dalmaticis libri octo, admodum illustrati ac reverendo d. d. Fausto Verantio episcopo chana diensi, sacrae caesareae regiaeque maiestatis consiliario, cognato et domino meo observandissimo.«

Auctor se benicensis, cum in familiaritatem Rudolphi II imperatoris receptus, Venetiis fieret suspectus, exulare cogitur, cui »intestino dolori ut medelam aliquam afferet, historiarum lectioni operam navare coepit, atque de rebus dalmaticis historiam contexere decrevit. Narratio ad annum usque 1437 perducta, minime est editum.

Cod. 329 chart., saec. XVIII. a. 210, l. 150. [L. X. CCLXXIII.]

Ex Melchioris Inchofer annalium Hungariae tomo secundo excerpta.

Operis Inchofer a soc. Jesu tomus primus ad a. 1559 excurrentis, editus est Romae a. 1644. Reliqua in codice nostro anecdota, quae a. 1100 pertingunt, saeculo proxime elapso, ex autographo Marci Gerlizi canonici zagabriensis, postmodum vero eius capituli bibliothecae dono dato, excerpta sunt in usum, credo, P. Philippi Riceputi pro Illyrico sacro, qui principio qui quaedam sua manu notavit.

Codicem foliorum 250, abb. Jacobus Coletti, domo Venetiis anno 1825 bibliothecae nostrae dono obtulit.

Cod. 330 chart., saec. XV, a. 307, l. 210. [L. X. XCIV.] Z.

»Ludovici Tuberonis, dalmatae, abbatis, commentariorum de temporibus suis.

Libri undecim.« »Felicioribus ingeniis ad exequendam historicam materiam subiecturus, scribendique facultatem praebiturus, statui amicorum hortatui . . .«

Opus non una vice editum. In impressionibus desideratur epistola qua auctor Gregorio Frangepani Colocensium pontifici commentaria nuncupat.

Cod. 339 chart., saec. XV, a. 338. l. 236 [L. X. CXXIV.] Mg.

f. 2—256. Dominici Bandini, sive Bandini filii, grammatici aretini, liber de populis, de aedificiis, de provinciis, de civitatibus, de insulis.

Ad Hiberniam insulam nominat strenuum militem Malatestum de Arimino, dictum Ungarum.

ADDENDA:

Ad. Classem VIII.

JUSCANONICUM.

Cod. 125 chart., saec. XVI. a. 280, l. 200 [L. IV. LXXIV.] Yc.

Acta conciliorum constantiensis [1414—1418] et basilienensis [1431—1449].

f. 1—276. Ordinationes, statuta, constitutiones, decreta aliisque acta et gesta concilii constantiensis.

Praecedunt acta pro loco concilii designando, breve Joannis papae XXIII. ad Franciscum Zabarellam archiepisc. florent. et Antonium de Chalant cardinales, missos ad Sigismundum Romanorum regem, ut ea de re conferant; illius ad hunc orationes; instrumenta notariorum; litterae Sigismundi et pontificis; magnatum, civium Constantiae; omnia anno 1413 data; item descriptio itineris papae a Bononia Constantiam usque.

Cod. 213 membr. saec. XIV. a. 240, l. 162 [L. V. LXXV.]

Statuta Scardoniae, a principio mutila incipiunt verbis extremis capituli secundi: »modo omnes praecipuas festivitates quas ecclesia solempni veneratione celebrandas denunciavit, volumus similiter operum vacatione veneri et coli et qui contra fecerit solvat bannum ad arbitrium curiae.

Rubricae numero 143. Occurrunt officiales communis: buccarii, bruchinarii, tribuni vel pristaldi. Arma per

burgam et civitatem vetita sunt: ensis, gladius. cultellus, clava macia, lancea, burdo, manarium, panceria mulata, bracara. Plura insunt de *barcis* vel collis natantibus de piscatione, scilicet de piscibus captis tam cum igne, quam sine igne, tam diu quam noctu donandis comiti et iudicibus variis: *auguilla*, *grongusbilizna*, sive *chembla*, *dentoso*, *scamalis*, *pulpibus*, *salpa*, *psovina*, *plasnacha*.

Poena irrogatae sunt infamia, verbera, frustatio per civitatem; *scocatio* super nasum ab una auricula ad aliam; obtruncatio manus dexteræ, quæ libris quinquaginta redimi possit, carcer, destructio domus, bannus perpetuus omnibus diebus vitæ, punitiones ad arbitrium curiæ, suppensio per gulam pecuniariæ in libris denariorum parvulorum, solidis romanibus *iperperis*. In mulierem acrius inquiri; nulla mulier nec *malvendosa* sive *revenditrix* debeat manere ad filandum in foro; nuncii *te*neantur *rumpere* *connunculas*, (*colos*) *foeminae* non *faciant artes* *magicales*, vel *herbarias* *secus igne* *comburantur*.

Cod. 214 chart. saec. XIV. a. 293, l. 219. [Z. L.CCXVIII.] E.

S t a t u t a S i b e n i c i libri sex. Conveniunt fere ex in tegro cum editione veneta anni 1608, cui emendandæ castigata confert eorum lectio. Foliis octo præit capitulorum index. Plura occurrunt in textu compendia litterarum: tituli ut et *pericoparum* *obeli* *rubro* *colore*; *rubro* in *coeruleo* *litterae* *capitulorum* *unciales* *notantur*.

Codex habet folia 70 præter desideratum sub fine libri primi. Etsi de aetate non liqueat, tamen certo certius ante annum 1412, quo libens reipublicæ venetæ potestatem subiit, volumen exaratum constat, quod passim loco verborum ducis et communis Venetiarum quæ in editis habentur legatur domini regis.

Ad Classem X.

PHILOSOPHIA.

Cod. 250 memb. saec. XV. a. 212, l. 149 [LXIV.CXXVI.] Mg.

f. 30—33, Ambrosii Michete, dalmate oratio gratulatoria pro civitate sibinicensi ad Pasqalem Maripetrum, ducem Venetiarum, acta in ducali palatio, die Mercurii primo februarii MCCCCLVIII, indictione VI. Non admiretur celsitudo tua ill. pr. nosqui longis et maritimis navigationibus ab huiusmodi officio et munere legationis excusamur.

In ipsa oratione versus finem nominatur generosus equestris ordinis *M a r c u s Z e n o* praetor noster (*sibinicensis*) et *Urbanus Vignate* non minoris dignitatis quam auctoritatis *vir pontifex sibinicensis*.

Ad Classem XXI.

HISTORIA ECCLESIASTICA.

Cod. 90 chart. saec. XIV, a. 310, l. 215 [L. XIV.CXXXVII.] R.

f. 233—240. *Lezioni di mons. (Filippo) del Torre in propaganda.* »Quandonam patriarchatus Aquileiensis habuerit originem et an a Schismate.« Una e l'altra parte di questo »quesito e stata trattata dal Card. Baronio . . .«

Auctor adversatur opinioni nomen patriarchae a metropolitans aquileiensibus tempore schismatis usurpatum, quod de tribus capitulis appellatum saeculis sexto et septimo Dei ecclesiam infecerat, sibi que suadet illud nomen sensim sensimque enatum ex *a)* istius ecclesiae a Marco conditae praesentia, *b)* amplitudine quod Austriae partem Sclavoniae, Hungariam cis Danubium et provincias Istriensem, venetam rheticam sibi subdividisset, *c)* praesulum dignitate, qui in conciliis romanis primo loco post pontificem sedebant.

Ad Classem XXII.

HISTORIA PROFANA.

Cod. 172 chart. saec. XVI—XVIII. a. 311. l. 218 [L. XIV, XLVIII.] H. f. 94—101. Testamento di Mario Frangipani.

Cod. 233. chart. saec. XV—XVI, a. 295, l. 210. [L. X.CCCIX.] D.

Exempla tractatum quorundam foederis et induciarum inter diversos diversorum temporum principes ab a. 1327 ad an. 1578 fol. 203.

16) 1493. 4. junii. Sententiae super differentiis vertentibus inter Venetos et subditos imper. de confiniis Lupoglava, Semichii, Rotti et Cernigradi.

E közlemény befejezése előtt kötelességemnek tartom *V eludo János főkönyvtárnok és gróf Soranzo alkönyvtárnok* uraknak, azon lekötelező előzékenységért, melylyel a »*Marcianában*« tett tanulmányaimat előmozdítani sziveskedtek, őszinte köszönetemet kifejezni.